

Bruggen en ladders
De professioneel gerichte bachelor in relatie tot
het onderwijsveld en de arbeidsmarkt

Toespraak van Frank Vandenbroucke
Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming
in het Consciencegebouw in Brussel, op 8 maart 2007

Mijnheer de voorzitter,

Dames en heren,

Het pleziert mij dat de organisatoren met de keuze van de locatie voor hun symposium – de thuishaven van het ministerie van Onderwijs en Vorming, een symbolische brug naar het ministerie hebben geslagen. Het pleziert mij nog meer dat u zo talrijk naar dit symposium bent gekomen, en bovendien vanuit heel diverse hoeken.

Er is hier vandaag op het podium al zoveel deskundigheid tentoongespreid over uiteenlopende facetten, dat het als laatste spreker een hele uitdaging wordt om niet voortdurend op het terrein van de vorige sprekers te komen. Over de relatie van de bachelor tot de arbeidsmarkt zal ik niet al te fel uitweiden, hoe zwaar me dat als minister van Onderwijs én Werk ook valt. Tijdens het panelgesprek straks zal ik daar natuurlijk wel graag dieper op ingaan.

(professionele en academische bachelors)

Ik zal me het komende kwartier vooral beperken tot het afgesproken thema: de relatie van de professioneel gerichte bachelor tot de rest van het onderwijsveld. Voor een eerste aspect daarvan wil ik vertrekken bij de naam

van de belangenvereniging die dit symposium organiseert. Toen de organisatie zich begin 2004 omdoopte van Nationale Unie der Gegradueerden (N.U.G) naar vzw-Bachelor.be, was het Structuurdecreet nauwelijks een jaar oud en het eerste jaar in de nieuwe bacheloropleidingen moest toen nog van start gaan.

De N.U.G. was er dus als de kippen bij om zich aan de nieuwe structuur aan te passen. En toch: helemáál correct is de nieuwe naam niet. Want de doelgroep is in se niet aangepast: de vereniging wenst de beroepsbelangen van de bachelor uit het professioneel gericht hoger onderwijs te verdedigen, en niet van de bachelor *tout court*. Er is inderdaad een verschil, want in Vlaanderen hebben we naast de professionele ook academische bachelors. Met zijn internationale bril op zal Jan Geens u zijn kritische bedenkingen bij die typisch Vlaamse tweedeling niet bespaard hebben. Maar die tweedeling is er nu eenmaal, en het is logisch dat er tussen beide soorten bachelors een zeker spanningsveld heerst.

Beide types opleidingen hebben weliswaar de ontwikkeling van een aantal meer algemene competenties gemeen, zoals denk- en redeneervermogen en het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken. Karakteristiek voor de professionele bachelor is dat die zich in de eerste plaats op de beroepspraktijk richt en bij de studenten algemene en specifieke competenties ontwikkelt om zelfstandig een beroep uit te oefenen. Vandaar natuurlijk ook de kwalificatie “professioneel gericht”.

Professionele bachelors worden klaargestoomd voor een directe intrede op de arbeidsmarkt. Die uitstroomfinaliteit is er in theorie ook bij de academische bachelors. Ik moet hier wel de kanttekening maken dat het Arbitragehof die theorie uit de regelgeving heeft laten schrappen. Niet zozeer om inhoudelijke

redenen, wel omdat het Hof van oordeel was dat oude, maar nog steeds geldende federale wetgeving uitsluit dat een academische opleiding al na drie jaar tot een diploma zou kunnen leiden. Ook in Europese kringen twijfelt men steeds harder om aan een academisch gerichte bacheloropleiding ook uitstroomfinaliteit toe te kennen. Academische bacheloropleidingen besteden inderdaad meer aandacht aan algemene wetenschappelijke competenties en wetenschappelijke basiskennis die typisch is voor een bepaald domein in de wetenschappen of de kunsten. Deze opleidingen zijn dan ook in eerste instantie gericht op rechtstreekse doorstroom naar masteropleidingen.

Professioneel gerichte bachelors ontwikkelen dus vooral professionele competenties, academisch gerichte bachelors vooral academische competenties. Maar ze krijgen beide hetzelfde bachelordiploma en zitten op hetzelfde niveau zes in de kwalificatiestructuur die we momenteel in Europa en in Vlaanderen uittekenen. Het grote verschil zit eigenlijk enkel in het opleidingsprofiel. Is een academische bachelor daardoor meer waard dan een professionele bachelor? Absoluut niet. Het omgekeerde geldt trouwens evenmin. Maar de arbeidsmarkt zal waarschijnlijk anders aankijken tegen de meer vertrouwde professionele bachelor, die de directe erfgenaam van het graduaat is, dan tegen de academische bachelor, die eigenlijk geen voorganger in de oude structuren van het hoger onderwijs heeft en waarvan we verwachten dat die toch vooral op doorstroom naar de master is gericht. Hoewel we met dat soort voorspellingen voorzichtig moeten blijven, zeker zo lang er nog nauwelijks bachelordiploma's zijn uitgereikt. Misschien zal de arbeidsmarkt na verloop van tijd toch anders reageren en de academische bachelor evengoed verwelkomen? Misschien moet de vzw-Bachelor.be zich dan zelfs beraden over de afbakening van haar doelgroep.

(bruggen en ladders)

Dames en heren,

Ik liet mij daarnet ontvallen dat de professioneel gerichte bachelor de directe erfgenaam van het graduaat is. We kunnen stellen dat de invoering van de bamastructuur voor de graduaten relatief gezien het minst ingrijpend is geweest. Ze heeft althans niet noodzakelijk tot fundamentele wijzigingen in bijvoorbeeld de structuur van de opleiding of de studieomvang geleid. Bij de academische opleidingen aan de universiteiten en in de vroegere twee cycli-opleidingen van de hogescholen is dat wel gebeurd.

Maar daaruit concluderen: ‘ in wezen zijn enkel de naambordjes verhangen en voor het overige is alles bij het oude gebleven’, is veel te kort door de bocht. Ik wil niemand schrik aanjagen, maar door de evoluties in kwaliteitszorg die we mede dankzij de Bolognahervormingen doormaken, ligt ook voor die zogezegd “gemakkelijke” erfgenamen van de graduaten de lat van de kwaliteit hoger. Guy Aelterman heeft dat daarnet nog duidelijk aangetoond, en de ernst en de draagwijdte van die boodschap lijken me ook steeds sterker door te dringen bij de opleidingen.

Maar naast andere en vaak hogere eisen schept het nieuwe onderwijslandschap van bachelors en masters voor de professioneel gerichte bachelor natuurlijk ook een hele hoop nieuwe en uitdagende mogelijkheden. De meerwaarde daarvan is niet te versmaden. Het beeld van bruggen en ladders dat ik daarnet gebruikt hebt, is hier zeker van toepassing.

We hebben bruggen die leiden naar een bachelor-na-bachelor of een postgraduaat. Die bieden ruimte voor verdere inhoudelijke uitdieping binnen het beroepsgebied. Weinig verschillend met de voortgezette opleidingen van

vroeger. Maar we hebben voor de professioneel gerichte bacheloropleidingen voortaan ook ladders die zorgen voor een veel vlottere toegang tot een masteropleiding. Na een schakelprogramma waar de academische competenties worden bijgewerkt, kan een professionele bachelor nu immers een mastergraad verwerven zonder eerst de tijdrovende omweg via de academische bachelor. Naast de masters die uit klassieke academische opleidingen zijn voortgevloeid, zijn er ook nieuwe masteropleidingen die zich specifiek richten op instroom uit de professionele bachelor. Ik denk dan aan de masters verpleeg- en vroedkunde, toerisme en sociaal werk. Wie kiest voor een professioneel gerichte opleiding, sluit daarmee dus een vervolgstudie in het academisch onderwijs helemaal niet uit.

Holt dit systeem de waarde van professionele bachelors uit, zoals sommigen blijkbaar vrezen? Volgens mij niet. Het scheidt net meer kansen om levenslang te leren. We werken hier met een opbouwende structuur in plaats van met het verguisde watervalmodel. Studenten kunnen veel bewuster en geruster kiezen voor een professionele bachelor. De deur blijft open om zich later eventueel verder te ontplooiën in een academische opleiding.

Sommigen zullen dit onmiddellijk aansluitend op hun bacheloropleiding doen. Anderen zullen dat later doen, na een periode in het beroepsleven, wanneer zij de nood ervaren aan een academische aanvulling of reflectie op hun beroepservaring. Dat biedt mensen extra kansen om zich professioneel verder te ontwikkelen en door te groeien in hun job. In een samenleving waar levenslang leren steeds belangrijker wordt, zijn die extra kansen geen overbodige luxe. Maar dit moet duidelijk zijn: de brug oversteken of een ladder beklimmen is een bijkomende optie voor de professionele bachelor. Het is zeker geen verplichting of geen doel op zich. Levenslang leren beperkt zich trouwens ook niet tot de klassieke opleidingen in de traditionele onderwijsinstellingen.

(HBO)

Voor wie uit het secundair onderwijs komt, ontbreekt in ons onderwijslandschap nog een belangrijke pijler onder de brug tussen secundair en hoger onderwijs. Daardoor lijkt die oversteek voor een grote groep studenten nog te veel een wankel hangbrug. En ook al zouden zij de overkant wel kunnen halen, toch durven zij de brug niet op of verliezen ze halverwege het evenwicht. Op die manier gaat talent verloren. Dat is niet alleen jammer en in zekere zin zelfs onrechtvaardig voor de betrokkenen. Het is ook een echt verlies voor onze samenleving, die alle talenten nodig heeft.

Er is bovendien nog een andere reden om halverwege de ruimte tussen secundair en hoger onderwijs nog een stevige pijler te bouwen. Op de arbeidsmarkt is er in een aantal sectoren nood aan mensen met bepaalde competenties waarvoor de opleidingen in het secundair onderwijs ontoereikend zijn en een bacheloropleiding overgekwalificeerde mensen oplevert. Komt daarbij dat door de Bolognahervormingen wellicht hogere eisen worden gesteld aan bachelors dan aan het vroegere graduaat, waardoor bepaalde kwalificaties uit de boot van het hoger onderwijs zullen vallen. Daarnaast zijn er opleidingen die nu nog geen duidelijke plaats hebben binnen de geplande kwalificatiestructuur.

Het inrichten van wat ik in mijn beleidsbrief *hoger beroepsonderwijs* heb genoemd en wat men elders soms met *tertiair short cycle* aanduidt, zou hiervoor een oplossing kunnen bieden. Ik zie hoger beroepsonderwijs niet als een nieuw onderwijsniveau. Het is eigenlijk een verzameling van bestaande en nieuwe opleidingen die nu tussen het secundair en het klassieke hoger onderwijs zweven: het 7^e jaar technisch onderwijs, de 4^e graad van het

secundair onderwijs, hoger onderwijs dat niet leidt tot een graad van bachelor of master, of hoger onderwijs voor sociale promotie binnen het volwassenenonderwijs. Onder meer opleidingen als de 4e graad verpleegkunde, een opleiding tot tandartsassistent, een aantal geplande opleidingen in *automotive*. Als we al die opleidingen samenbrengen in een heldere structuur, het HBO, zullen ze ongetwijfeld aantrekkelijker worden.

Hoger beroepsonderwijs wordt dan een instrument om competenties van mensen met een verschillende achtergrond te ontwikkelen. Het reikt jongeren die zich verder willen kwalificeren, werkenden die een nieuwe uitdaging opnemen of werkzoekenden die hun kansen op de arbeidsmarkt willen vergroten, een andere eindkwalificatie aan waarmee ze rechtstreeks op de arbeidsmarkt aan de slag kunnen. Tegelijk zullen deze kwalificaties voor sommigen ook een opstap kunnen zijn naar bachelortrajecten, al zie ik dit niet als een doel op zich. Over HBO zal ik later dit voorjaar een meer gedetailleerde conceptnota uitbrengen.

(professionele bachelor en de arbeidsmarkt)

Dames en heren,

Studeren is één zaak, werken een andere. Eén van de basisdoelstellingen van een professionele bacheloropleiding is het ontwikkelen van de competenties om zelfstandig een beroep te kunnen uitoefenen. Deze opleidingen moeten de student dus echt klaarstomen voor de arbeidsmarkt. De professionele bacheloropleidingen vervullen die opdracht klaarblijkelijk goed.

Zeer goed zelfs. Want ze geven schoolverlaters de grootste kans op werk. Eén jaar na het verlaten van de schoolbanken hebben ze gemiddeld de grootste kans om aan de slag te zijn. Daarmee doen ze het beter dan elk ander onderwijsniveau: secundair onderwijs, hoger onderwijs van twee cycli, zelfs iets beter dan de universitair gediplomeerden. Exemplarisch zijn de opleidingen binnen het studiegebied gezondheidszorg. Die bieden bijna 100% kans op werk binnen het jaar.

Vandaag 8 maart, internationale vrouwendag, wil ik u er ook op wijzen dat bij de professionele bachelors de grote vertegenwoordiging van vrouwen opvalt. Dat heeft natuurlijk te maken met hun grote overwicht in studiegebieden als onderwijs, gezondheidszorg en sociaal agogisch werk. Vrouwelijke professionele bachelors presteren ook beter dan hun mannelijke collega's. Eén jaar na afstuderen zijn ze bovendien vlotter doorgestroomd naar de arbeidsmarkt. Het aantal mannen dat na één jaar nog geen werkervaring heeft opgedaan, bedraagt meer dan het dubbele van hun vrouwelijke collega's. En tóch vinden sommigen het nodig om glazen plafonds in stand te houden en die beter presterende vrouwen – en ik veralgemeen nu om het wat scherp te stellen – een gelijk loon en kansen op promotie te ontzeggen.

(slot)

Dames en heren,

Met de hervormingen van het hoger onderwijs in Vlaanderen krijgt de professionele bachelor zijn verdiende plaats: eenzelfde kwalificatieniveau als de academische bachelor, betere kansen om door te stromen via levenslang leren en een nog sterkere inhoudelijke vorming - een prima toegangsticket tot de arbeidsmarkt .

We moeten weliswaar nog 100 keer slapen voor de eerste bachelors er écht zijn, maar hebben we mentaal de brug al niet gemaakt? De bedrijven alleszins wel. In de jobkranten kan je er haast niet naast kijken: professionele bachelors gevraagd. En dat terwijl de nieuwe structuur eigenlijk nog in volle opbouw is. Dat belooft!

Ik dank u voor uw aandacht en zal straks in het panelgesprek ongetwijfeld op een en ander nog nader kunnen ingaan.